

# بررسی عوامل شیوع قاچاق و مصرف گیاه مخدر گل در استان همدان در

سال ۱۳۹۶

هادی قزوینه<sup>۱</sup> امید دلآوری<sup>۲</sup>

تاریخ پذیرش: ۹۳۹۷/۰۲/۲۳

تاریخ دریافت: ۹۳۹۶/۱۱/۰۷

## چکیده

کشف، تولید، قاچاق و مصرف موادمخدرهای جدید در دنیا به یک معضل بزرگ و تاحدودی غیرقابل مهار تبدیل شده است. هر روزه در رسانه‌ها عیناً شاهد یک نوع مخدر جدید گیاهی و یا صنعتی هستیم که جامعه به‌ویژه جوانان را درگیر کرده است. در این مقاله، به بررسی عوامل شیوع یکی از این نوع مخدرهای گیاهی بنام گل پرداخته شده است. چون تحقیق حاضر از نوع تحقیق‌های کیفی است، فاقد فرضیه، جامعه آماری و روش نمونه‌گیری است. روش جمع‌آوری اطلاعات در این تحقیق به صورت کتابخانه‌ای و مراجعه به اسناد و منابع مکتوب و مبتنی بر یادداشت برداری علمی از مستندات پرونده‌های قضایی موجود در بایگانی پلیس مبارزه با مواد مخدر فرماندهی انتظامی استان همدان است. روش تجزیه و تحلیل اطلاعات، توصیفی، یعنی یافته‌های گردآوری شده دسته‌بندی و هر ویژگی استخراج و نتیجه‌گیری شده است. یافته‌های تحقیق حاکی از آن است که استان همدان همانند برخی استان‌های کشور روند رو به رشد قاچاق و مصرف گل را داشته است. از عوامل عمده گرایش به این امر را می‌توان عدم آگاهی، بیکاری، کسب درآمد، در دسترس بودن، ترویج بی‌خطر و کم‌خطر بودن، جایگزینی با موادمخدر پرخطر و سودآوری قاچاق عنوان نمود و راهکارهای کاهش گرایش به مصرف گل عبارتند از: برنامه‌ریزی برای پرکردن اوقات فراغت همه جامعه به‌ویژه جوانان، ایجاد زیر ساختارهای لازم برای درمان بیماران، اطلاع‌رسانی و آگاه‌سازی عمومی و پیشگیری اولیه، اجتماعی کردن مسأله، تدوین قوانین پویا و جامع.

**واژگان کلیدی:** موادمخدر، قاچاق، اعتیاد، مخدر گل، شاهدانه

<sup>۱</sup> - کارشناس ارشد علوم سیاسی از دانشگاه آزاد اسلامی

<sup>۲</sup> - کارشناس ارشد رشته موادمخدر از دانشگاه علوم انتظامی امین : Orbm.ddj2018@gmail.com

## مقدمه

بحران موادمخدر در جهان کنونی در کنار بحران‌های دیگر مانند قاچاق اسلحه و انسان، بیماری ایدز و... از جمله مهم‌ترین دغدغه‌های بشریت است، سوداگری مواد مخدر بعد از تجارت اسلحه، بالاترین حجم تجارت جهانی را تشکیل می‌دهد. مقابله با پدیده پیچیده و در عین حال گسترده موادمخدر یک امر بسیط و ساده نبوده و نیاز به انجام مطالعات گوناگون در ابعاد سیاسی، امنیتی، فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی در سطوح بین‌المللی، منطقه‌ای و موضوعی دارد (غنجدی: ۱۳۸۶، ژئوپلیتیک موادمخدر: ۳).

سودآوری و ارزش افزوده قاچاق موادمخدر، موجب شکل‌گیری گروه‌ها و شبکه‌های مافیایی قاچاق شده است و هرچند وقت یکبار، یک نوع گیاه یا ماده مخدر جدید را روانه بازار مصرف می‌کنند، یا با تغییر شکل و تغییر نام موادمخدرهای گذشته نسبت به تغییر الگوی مصرف با هدف جذب مصرف‌کنندگان بیشتر و در نتیجه کسب منافع مالی بیشتر اقدام می‌کنند. گردش مالی سالیانه موادمخدر به میزان ۱۵۰۰ میلیارد دلار رسیده است (همان: ۷۸). بنابراین، سوداگران مرگ برای رسیدن به این میزان سود حاصله دست به هر گونه اقدامی اعم از تشکیل شبکه‌ها و باندهای تولید، ترانزیت، قاچاق و مصرف و حتی قتل و درگیری مسلحانه با مأمورین می‌زنند.

مسئله‌ای که محققان در این مقاله مورد پژوهش قرار داده‌اند. علل شیوع قاچاق و مصرف گیاه مخدر گل در سطح استان همدان در سال ۱۳۹۶ است. با توجه به ورود این گیاه مخدر که از گونه‌های تغییر یافته گیاه شاهدانه یا کانابیس است و به مراتب تأثیرات بیشتری نسبت به سایر محصولات شاهدانه روی سلسله اعصاب بدن دارد. همچنین، فراگیر شدن سریع این ماده مخدر در بین جوانان و تغییر یافتن الگوی مصرف از اشکال مختلف گیاه شاهدانه و مواد توهم‌زا به مصرف گیاه گل و کشف محوله‌های چند صد کیلویی در این استان در سال ۱۳۹۶ حاکی از ضرورت و اهمیت انجام این پژوهش است.

چندین نظریه روانشناختی در زمینه‌ی مصرف مواد وجود دارند که به کمبود شخصیت و نابسندگی روانی وابسته‌اند: زندگی عاطفی و روانی افراد خاصی که مواد را جذاب می‌دانند دچار اختلال است. این افراد از مواد برای فرار از واقعیت، به عنوان وسیله‌ای برای اجتناب از مشکلات زندگی استفاده می‌کنند. مهم‌ترین این نظریه‌ها؛ نظریه آنومی است که در سال ۱۹۳۰ یک جامعه‌شناس به نام رابرت مرتون<sup>۱</sup> مطرح نمود از نظر وی رفتارهای ناهنجار شامل مصرف غیرقانونی مواد زمانی رخ می‌دهند که راه‌های دستیابی به موفقیت مادی مسدود شده باشد (نخعی و دوست محمدی، ۱۳۹۵).

تحقیقاتی در زمینه گیاه شاهدانه و موادمخدرهای تولید شده از آن صورت گرفته است که در ذیل به چند نمونه از آن‌ها به‌طور اجمال اشاره شده است.

**پیشینه‌های داخلی:** اکثر تحقیقات درخصوص گیاه شاهدانه و ماده‌های مخدر مختلف به-دست آمده از این گیاه و تأثیرات آن بروی بدن است که عبارتند از:

غنجی (۱۳۸۶)، کتاب کلیات موادمخدر، که در شانزده فصل به موضوعات مختلف در زمینه انواع موادمخدر و تاریخچه آن همچنین روش‌ها و اقدامات پلیسی و قوانین بین‌المللی و داخلی پرداخته است و در فصل سوم به موضوع گیاه مخدر شاهدانه و اسامی متفاوت و تأثیرات آن و کانون‌های تولید این گیاه در جهان پرداخته است.

غنجی (۱۳۸۶) کتاب ژئوپلیتیک موادمخدر، انتشارات معاونت آموزش ناجا که در این کتاب مباحثی در خصوص کانون‌های تولید شاهدانه در جهان و اسامی مختلف آن و همچنین طبقه‌بندی این مواد را توضیحات مفصلی داده است.

**پیشینه خارجی** که در این زمینه تدوین شده عبارتند از:

مهلیگ (۱۳۸۹)، کتاب مجموعه حقایق آشکار از موادمخدر حشیش (ماریجوانا، علف، بنگ) که در شش فصل در خصوص تاریخچه گیاه شاهدانه و اسامی مختلف آن همچنین مصارف پزشکی، صنعتی، دارویی و نتایج آزمایش‌های صورت گرفته تأثیرات آن بروی

بدن و مغز و علل گرایش به مصرف این ماده مخدر و ... را آورده است. این کتاب ترجمه دکتر سید مهرداد مظفر و نازیلا رستمی و از انتشارات دفتر تحقیقات و آموزش ستاد مبارزه با مواد مخدر است.

(سولون: ۱۳۷۷) کتاب *ماری جوانای خانمانسوز*، در خصوص تاریخ جهانی ماری جوانا یا همان گیاه شاهدانه و گراس در خاور نزدیک، اروپا و آمریکا است و در زمینه نتایج تحقیقات صورت گرفته در مورد مصرف این ماده نوشته است که در دوره‌ای از تاریخ در ایالات متحده آمریکا شیره کتان هندی (شیره گیاه شاهدانه) به اندازه اسپرین در عصر حاضر مورد استفاده طبی قرار می‌گرفت و اطباء برای درمان بعضی بیماری‌ها آن را تجویز می‌کردند. اما امروزه این طیف وسیع مصرف طبی شیره شاهدانه را مضر می‌دانند و برای پاسخ به سؤالاتی مانند؛ چرایی کاهش تجویز این ماده مطالبی را نوشته است.

با عنایت به اینکه گیاه مخدر گل از آن دسته از مخدرهای جدید با نامی جدید و تغییر ژنتیک یافته است تاکنون پژوهش و مقاله‌ای در این زمینه تدوین نشده است و می‌توان این مقاله را اولین نمونه از نوع خود در استان همدان نام برد.

**هدف کلی** و ویژه این مقاله بررسی عوامل شیوع قاچاق و مصرف گیاه مخدر گل در سطح استان همدان در سال ۱۳۹۶ است. چون تحقیق حاضر از نوع تحقیق‌های کیفی است، فاقد فرضیه، جامعه آماری و روش نمونه‌گیری است. تحقیق در این مقاله به روش کتابخانه‌ای و اسنادی انجام گرفته است. مطالب از کتب مختلف، اینترنت و مستندات پرونده‌های متشکله در رابطه با گیاه مخدر گل در پلیس‌های مبارزه با مواد مخدر استان همدان و مصاحبه حضوری با متهمین دستگیر شده در خصوص قاچاق و مصرف گیاه مخدر گل است. روش تجزیه و تحلیل اطلاعات، توصیفی، یعنی یافته‌های گردآوری شده دسته‌بندی و در مورد هر ویژگی استخراج و نتیجه‌گیری شده است.

در ابتدا، برای روشن شدن جایگاه گیاه مخدر گل به‌طور اجمال طبقه‌بندی انواع مواد مخدر مباحثی مطرح شده است. طبقه‌بندی مواد اعتیادآور، معمولاً نشان‌دهنده

اولویتی است که محقق برای یکی از دو عامل اعتیاد یعنی شخصیت معتاد و ترکیب مادهٔ مخدر مورد مصرف و نقش هریک از آن دو قائل است؛ بنابراین، هر طبقه از دیدگاه خاصی دسته‌بندی می‌شود. از دیدگاه‌های متفاوت ۸ نوع طبقه‌بندی برای انواع مواد مخدر در نظر گرفته شده است. یکی از این نوع طبقه‌بندی‌ها، طبقه‌بندی مواد اعتیادآور با توجه به تأثیر آن‌ها بر روی فعالیت‌های فکری و روحی با توجه به منشأ طبیعی یا مصنوعی آن‌ها است.

انواع این طبقه‌بندی عبارتند از:

#### الف) گروه سستی‌زا

۱) سستی‌زای طبیعی نظیر تریاک و مشتقات آزمایشگاهی یا غیرآزمایشگاهی

۲) سستی‌زای مصنوعی نظیر متادون و باریتورات‌ها

#### ب) گروه توهم‌زا

۱) طبیعی مانند: شاهدانه و مشتقات آن، مسکالین، سیلوسپین

۲) مصنوعی نظیر دی‌متیل تری‌پتامین D.M.T، دی‌اتیل تری‌پتامین D.E.T و....

#### ج) گروه توان‌افزا

۱) طبیعی؛ مانند کوکا و مشتقات آن، برگ بعضی از درختان نظیر: خات، کراتم، ناس و...؛

۲) مصنوعی نظیر آمفتامین‌ها؛ لازم به یادآوری است که در این مجموعه طبقه‌بندی مزبور مورد بحث قرار گرفته است (غُنْجی: ۱۳۸۶، کلیات).

مواد توهم‌زای طبیعی (شاهدانه و مشتقات آن).

حشیش ماده‌ای است به‌رنگ سبز شبیه حنا که از گل، برگ و ساقهٔ گیاه شاهدانه مؤنث و از ترشحات چسبندهٔ آن‌ها به‌صورت صمغ به‌دست می‌آید. حشیش حاوی ماده‌ای شیمیایی به‌نام T.H.C (تتراهیدرو کانابینول)<sup>۱</sup> است که مادهٔ مؤثر آن به‌شمار می‌رود. حشیش در طبقه‌بندی مواد مخدر، جزء مواد توهم‌زای طبیعی است. اگر سرشاخه‌های

به گل نشسته گیاه که ماده‌ای چسبنده به نام رزین و در حال ترشح است جمع‌آوری و خشک شود، در واقع حشیش به‌دست آمده است. گفتنی است این گیاه در آمریکای شمالی به نام ماری‌جوآنا یا چرس، در انگلیس به گراس، در فرانسه ادب، در هندوستان بنگه و گنجا در خاور نزدیک و خاورمیانه حشیش، در آفریقای جنوبی دگا، در سوریه و لبنان حشیشه الکیف، در ترکیه اسر یا اسرا، در آفریقای مرکزی کامبا، در اسپانیا و در دیگر کشورها به اسامی مختلفی چون: وید، پات، شانگ، چاراز، مکونا و غیره شهرت دارد. در هر حال، هر اسم و نامی بر این گیاه و مشتقات آن نهاده شود، اثرات توهم‌زایی آن همچنان پابرجاست. لازم به یادآوری است در ماده ۴ قانون مبارزه با موادمخدر که دو ماده پرمصرف یعنی تریاک و حشیش به اضافه برخی مشتقات آن‌ها را مورد بحث قرار داده، کلمه حشیش عنوان نشده و به‌جای آن از چرس، بنگ و گراس یاد شده است. باید گفت منظور از چرس در این ماده همان حشیش است که در حال حاضر به اشکالی مانند: تخته‌ای، لواشکی، حبی و... تهیه و قاچاق می‌شود (همان: ۸۵)

### عوارض اولیه مصرف موادهای به‌دست آمده از گیاه شاهدانه

اختلال حافظه، گیجی و بی‌توجهی به اطراف؛

• تغییر در درک رنگ و صدا؛

• تندشدن ضربان قلب؛ پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

• به‌هم‌خوردگی تعادل حرکتی. *پال جامع علوم انسانی*

• افزایش اشتهای کاذب.

قرمزی چشم.

عوارض طولانی مصرف

از بین رفتن سلول‌های مغزی (پوک شدن مغز).

بیماری‌های تنفسی مزمن و سرطان ریه.

اختلال روانی شدید و پایدار.

### التهاب و انسداد مزمن مجاری تنفسی.

روغنِ حشیش: یکی از مشتقات شاهدانه که بیشترین مقدار تی، اچ، سی را دارد، روغن حشیش است که از تقطیر حشیش و استخراج ماده شیمیایی مؤثر آن T.H.C به رنگ قهوه‌ای تیره مایل به سیاه به دست می‌آید.

روغن حشیش، ماده‌ای است بسیار قوی و خطرناک و متناسب با غلظتی که دارد ممکن است ۵ تا ۱۵ برابر قوی‌تر از حشیش باشد، چنانچه مقدار کمی از آن بر روی یک سیگار ریخته شود، این سیگار بیش از ده نفر را دچار توهم می‌کند (عُنجی، ۱۳۸۶: ۸۶).

**چرس:** همان حشیش است که از رزین آماده شده از سرشاخه‌های گلدار و به میوه نشسته گیاه بالغ شاهدانه تهیه می‌شود و از انواع دیگر آن مرغوب‌تر است.

یادآوری می‌شود: در صدر ماده ۴ قانون مبارزه با مواد مخدر، چرس به جای حشیش آمده است. بنگ و گراس نیز همراه با چرس ذکر شده است.

**بنگ:** به سرشاخه‌های گلدار یا به میوه نشسته خشک شده بوته شاهدانه که ماده رزینی آن را قبلاً گرفته یا نگرفته باشند، بنگ می‌گویند. بنگ را در آب یا شیر ریخته و به نام بنگاب یا دوغ وحدت مصرف می‌کنند. آرد کرده آن را به صورت چای دم کرده می‌خورند؛ همچنین با آب گرم، مقداری از آن را حل می‌کنند و شربت نسبتاً غلیظی می‌سازند.

**گراس:** در زبان انگلیسی به معنی علف است و در اصطلاح همان بنگ و ماری‌جوانا است. برگ‌های بوته شاهدانه که شبیه علف است جمع‌آوری کرده، مانند سیگار استعمال می‌کنند. گاهی هم آن را مانند چای دم کرده می‌خورند. همان‌طوری که اشاره شد، گراس (علف) اصطلاح عامیانه و خیابانی ماری‌جوانا است و مقصود این است که شخص، علف تدخین می‌کند.

یادآوری می‌شود که در صدر ماده ۴ قانون مبارزه با مواد مخدر، بنگ، چرس و گراس علی‌الظاهر به جای حشیش آمده و بدیهی است با توجه به تعریفی که برای گراس شد، این ماده و بنگ نمی‌تواند مصداق واقعی حشیش باشد؛ مگر چرس که

معادل حشیش است. به بیان دیگر، برای ساخت و تهیه یک کیلوگرم حشیش به مقدار زیادی برگ بوته شاهدانه برای افزودن نیاز است (همان: ۸۷).

از گروه مواد توهم‌زای غیرطبیعی به سیلوسیپین، مسکالین و... می‌توان اشاره کرد که به‌منظور طولانی‌نشدن مباحث از آوردن آن‌ها خودداری می‌شود.

**کانون‌های کشت شاهدانه برای تولید حشیش در جهان:** برابر گزارش دفتر مقابله با جرم و موادمخدر سازمان ملل، همواره در بسیاری از کشورهای جهان، کشت شاهدانه به‌منظور سوء مصرف از محصولات آن صورت می‌گیرد؛ به‌طوری‌که در سال ۲۰۰۳ در بیش از ۱۴۲ کشور جهان بوته شاهدانه کشت شد؛ اما در این میان، کشورهایی چون: مراکش، نیجریه و آفریقای جنوبی در قاره آفریقا؛ افغانستان، پاکستان، هند، نپال و برخی کشورهای آسیای مرکزی مانند قرقیزستان در قاره آسیا؛ کلمبیا، مکزیک، جامائیکا و پاراگوئه در قاره آمریکا؛ آلبانی، هلند، بلژیک و لهستان در قاره اروپا منابع عمده در کشت شاهدانه و تولید حشیش در جهان به شمار می‌روند. بیشترین مصرف فرآورده‌های گیاه شاهدانه اعم از: حشیش جامد و فشرده آن (صمغ یا رزین) یا برگ‌های خشک‌شده آن (ماریجوانا یا گراس) در کشورهای قاره اروپا، سپس آمریکا و بعد از آن آفریقا است. به‌دلیل مصرف بالای اروپا، هر ساله صدها هزار تن فرآورده‌های حشیش برای مصرف محلی یا توزیع مجدد در خارج اروپا و آن سوی اقیانوس‌ها، به داخل اروپا قاچاق می‌شود. انگلستان بزرگ‌ترین بازار حشیش اروپا را در اختیار دارد. آمریکای شمالی علاوه بر حشیش، بزرگ‌ترین بازار جهانی روغن حشیش را نیز در دست دارد (غنجدی، ۱۳۸۶، ژئوپلیتیک موادمخدر: ۴۴).

### تاریخچه گیاه مخدر گل

اولین بار، در دهه ۱۹۷۰ تا ۱۹۸۰ میلادی بود که آمریکا، انگلیس و رژیم صهیونیستی روی مواد شیمیایی کار کردند که عموماً با هدف نظامی تولید می‌شدند. این مواد، در واقع فرمول‌های جدیدی بودند که خواص روانگردان داشتند و در آزمایش‌های کنترل



فکر، با هدف حقیقت‌یابی از جاسوسان مورد استفاده قرار می‌گرفتند. این ترکیبات خواصی شبیه حشیش و ماریجوانا داشتند، با این تفاوت که می‌توانستند چندین برابر آن تاثیرگذار باشند. سال‌ها بعد، گیاه شاهدانه‌ای که به آن «کوش افغان» هم گفته می‌شد، از افغانستان به آمریکا برده شد و این شروع پیدایش «گل» بود و با استفاده از کوش افغان، ماریجوانای جدیدی کشت شد که خواصی متفاوت از ماریجوانای سنتی داشت و به آن «مدیکال ماریجوانا» گفته می‌شد.

### عوارض مصرف

ماده مخدر گل، همان اندازه که اسم خوشایندی دارد، یکی از خطرناک‌ترین مواد مخدری است که این روزها در دست جوان‌ها می‌چرخد و به اسم یک روانگردان طبیعی خرید و فروش می‌شود. مخدری که ضربان قلب را بالا می‌برد، احساس بی‌قراری می‌دهد، باعث توهم می‌شود و با یک بار مصرف، طوری عملکرد مغز را مختل می‌کند که زندگی بدون آن غیرممکن می‌شود.

### مشخصات:

این گیاه در مدت ۸ هفته گل می‌دهد، ارتفاع گیاه آن ۷۰ تا ۱۰۰ سانتی متر و شکوفه های آن بزرگ و متراکم بوده و خوشه‌های سبز آن با مقادیر زیادی از رزین پوشیده شده است و درصد کانابینوئیدهای موجود در سر شاخه‌های گلدار بالاتر می‌باشد. کاشت گلخانه‌ای شاهدانه با استفاده از روش‌های هیدروپانیک (کاشت گیاهان در آب‌های مغذی به جای خاک) باعث افزایش درصد کانابینوئیدهای موجود در شاهدانه تا ۲۵ درصد می‌گردد. سه نوع از گیاه گل تولید و عرضه در بازار مصرف شده که اسامی و شکل ظاهری شاخه‌ای از این گیاه در تصویرها نشان داده شده است.





یا بیمارانی که در مراحل پایانی عمرشان قرار دارند و پزشک می‌خواهد روزهای پایانی زندگی‌شان بدون درد بگذرد، مخدر گل اگرچه در دنیا به چشم دارو نگاه می‌کنند شود اما از ۸-۹ سال قبل توسط فردی با نام مستعار آرتا به ایران آورده شد و حالا در بعضی نقاط کشور کشت می‌شود.

گل که در باور عمومی حتی کم خطرتر از حشیش و ماریجوانا و علف معرفی شده است، می‌تواند آنقدر خطرناک باشد که با یک بار مصرف، برای همیشه باعث اعتیاد شود. چون به‌طور مستقیم بخش‌های مسؤوّل آرامش بخشی را در مغز فلج کرده و خودش جایگزین آن می‌شود. بنابراین، با مصرف نکردن گل، فرد دچار اضطراب شدید، بیقراری، وحشت زدگی، تپش قلب شدید و... می‌شود. گل یکی از خطرناک‌ترین مخدر امروز است و با یک بار استفاده، ممکن است فرد به مدت ۶ ماه تا یک سال دچار توهم عصرگاهی شود. ما هنوز اثرات این مخدر را به‌طور کامل نمی‌دانیم، اما عوارض گسترده‌ای از آن مشاهده شده است. جالب این که مخدر گل روی گروه‌های خونی A+ و O+ اثر توهم‌زایی بیشتری دارد.

علف، قارچ، اشک، تسبیح و حالا گل. هر روز حدود ۹ نفر از ایرانی‌ها به خاطر مصرف مواد مخدر می‌میرند. جماعتی که به گواه آمارهای جمعیت مبارزه با دخانیات کشور، و تقریباً از ۱۰ سالگی دست به سیگار می‌شوند و معمولاً از ۱۷ سالگی مواد مخدر را تجربه می‌کنند. در این میان، گروهی هم هستند که از ۱۲ سالگی به بعد پای مخدرهای صنعتی به زندگی‌شان باز می‌شود و روزگارشان را با شیشه، حشیش و ماریجوانا سیاه می‌کنند؛ مخدرهایی که یک جمله مشترک درباره بیشتر آن‌ها تکرار می‌شود: «این اعتیادآور نیست.» این جمله، امروز بیشتر از همه درباره (گل) به گوش می‌رسد.

به گزارش پلیس مبارزه با مواد مخدر استان اصفهان در تاریخ ۱۳۹۴/۱۰/۱ در پی کشف ماده مخدر مشکوک به گراس در استان اصفهان، نمونه‌ای از ماده مخدر مکشوفه

به آزمایشگاه تخصصی این پلیس مبارزه با مواد مخدر ناجا ارسال که ضمن آزمایش‌های لازم، مخدر گل تشخیص داده شد. لازم به توضیح است که اخیراً نمونه‌های جدیدی از گیاه شاهدانه موسوم به «گل» که نژاد خاصی از شاهدانه بوده، در کشور توزیع شده است.

دلیل گرایش جوان‌ها به سمت مخدر گل این است که چون آن‌ها دنبال یک سرخوشی کاذب هستند فکر می‌کنند با مصرف حشیش یا مواد مخدر دیگر به دست می‌آورند؛ در حالی که این حس فقط به روزهای اول استفاده از این مواد بر می‌گردد و بعد از آن دیگر هیچ خبری از سرخوشی نیست. البته نباید از این مسأله چشم‌پوشی کرد که خیلی از جوانان واقعا نمی‌دانند که این مواد، مخدر هستند و نباید آن‌ها را استفاده کرد. یکی از دلایل مصرف بی‌رویه این ماده، ناآگاهی است. جوان‌های ما شنیده‌اند که ماری جوانا در کشورهای دیگر مجاز است و حتی به عنوان دارو استفاده می‌شود، به همین دلیل با خودشان می‌گویند ما هم استفاده کنیم. حتی فکر می‌کنند وقتی کسی به آن‌ها هشدار می‌دهد، هشدارش کاملاً اشتباه است و فقط قصد ترساندنشان را دارد، در حالی که بین موادی که آن‌ها دارند و مواد ما تفاوت بسیار زیادی است.

بعد از چند ماه مصرف، این اعتیاد شکل می‌گیرد و ممکن است فرد مصرف این ماده را متوقف کند، اما وسوسه‌های این ماده به شدت بالاست، متأسفانه فرد به خاطر شادی، هیجان، توهم و حالت روانی برانگیختگی که به او دست می‌دهد دوباره تصمیم به مصرف می‌گیرد. وقتی یک نفر تحت تأثیر این ماده به شکل دیوانه‌وار رانندگی یا پرخاشگری می‌کند ممکن است دست به هر کاری بزند، کارهایی که باعث مرگ خودشان یا نزدیکانشان می‌شود. بنابراین، ممکن است مصرف گل باعث مرگ شود. درمانی برای وابستگی شدید روانی وجود دارد اما درمان شدن این افراد فقط زمانی صورت می‌گیرد که تحت نظر روانپزشک متبصر باشند؛ چون این ماده مستقیماً روی

مغز تاثیر می‌گذارد، برای ترک چنین موادی بهتر است فرد در کنار رفتن به کمپ، حتماً از خدمات پزشکی و روانپزشکی هم کمک بگیرد. (<http://www.bartarinha.ir/fa/news>).

حس کنجکاوی به ماده جدید و کم‌اثر بودن ماده قبلی به عنوان اصلی‌ترین دلایل و جذابیت ماده جدید، تمایل دوستان، در دسترس بودن راحت ماده جدید و ارزان بودن نیز از دیگر دلایل مهم تغییر ماده مصرفی به مواد جدید می‌باشد. یکی از مهم‌ترین مباحث در سوء مصرف مواد؛ ماده آغازین مورد استفاده است که الکل و ماری‌جوانا از جمله عمده‌ترین مواد آغازین می‌باشند. پس از سیگار، الکل، ماری‌جوانا و تریاک بیشترین موارد ماده آغازین را به خود اختصاص داده‌اند. (مرادی، عرفانی، ۱۳۹۵: ۴۸).

### یافته‌ها:

بر اساس بررسی‌های صورت گرفته در خصوص پرونده‌های کیفری و حقوقی تشکیل شده در خصوص گیاه مخدر گل، نتایجی به شرح ذیل به دست آمده است.

جدول شماره ۱ درصد کشفیات گیاه مخدر گل در ۱۰ ماهه اول سال ۱۳۹۶

کشفیات	کل کشور	استان همدان
درصد	۷۳٫۱٪	۲۶٫۹٪

کشف گیاه مخدر گل در استان همدان در ۱۰ ماهه اول سال ۱۳۹۶ به نسبت کل کشور از میزان یک چهارم بیشتر بوده است. بیش از ۹۶٪ از این کشفیات گیاه مخدر در استان همدان در انهدام باند تولید و توزیع بوده که در روستاهای حاشیه‌ای و دور افتاد یکی از بخش‌های شهر همدان اقدام به کشت، داشت و برداشت نموده‌اند، این افراد با گردآوری تعدادی از دوستان و آشنایان خود اقدام به تهیه بذر مخصوص و اجاره زمین زراعی و محل برای نگهداری و بسته‌بندی نمودند. یکی از ویژگی‌های برجسته گل‌های کشت شده توسط این باند استفاده از بذرهای مخصوص کشت گیاه گل و استفاده از

زمین‌های مرغوب بوده است. کسب منافع مالی، مهم‌ترین هدف این گروه از دست زدن به این اقدام بوده است.

جدول شماره ۲ تعداد پرونده گیاه مخدر گل در ۱۰ ماهه اول سال ۱۳۹۶

پرونده قضایی	پرونده ها در کشور	پرونده ها در استان همدان
درصد	٪۹۶,۷	٪۳,۳

تعداد پرونده‌های قضایی متشکله در استان همدان از میانگین کشوری حدود او نیم واحد بیشتر است. یعنی اگر تعداد پرونده‌ها را به کل تعداد استان‌ها تقسیم کنیم به‌طور میانگین به هر استان ۱۴,۵ پرونده می‌رسد. اما این فراوانی در همه استان‌ها یکسان نیست و فقط برای به‌دست آوردن یک شاخص عنوان شده است. نسبت تعداد پرونده‌های تشکیل شده در استان همدان نسبت به کل کشور ۳,۳ درصد است. البته، فقط یک پرونده انهدام باند تهیه و توزیع گیاه گل شامل ۹۶ درصد کل کشفیات استان است. این موضوع نشان دهنده آن است که از لحاظ تعدد پرونده‌ها نسبت به کل کشور آمار چندان بالایی نیست.

جدول شماره ۳ تعداد دستگیرشدگان گیاه مخدر گل در ۱۰ ماهه اول سال ۱۳۹۶

دستگیری	دستگیری در کشور	دستگیری در استان همدان
درصد	۹۱,۸	۸,۲

در جدول شماره (۳) نسبت تعداد دستگیر شدگان مربوط به گیاه مخدر گل در استان همدان به کل کشور ۸,۲ درصد است؛ یعنی در استان همدان کم‌تر از ده درصد از کل دستگیر شدگان این گیاه مخدر را داشته است.

جدول شماره ۴ میزان تحصیلات دستگیرشدگان مربوط به گیاه مخدر گل در ۱۰ ماهه اول سال ۱۳۹۶

استان همدان	زیر دیپلم	دیپلم	لیسانس	بالا تر	محصل
درصد	۱۰,۲٪	۴۵,۹٪	۲۵,۵٪	۱۷,۳٪	۱,۱٪

بر اساس مصاحبه‌های حضوری از متهمین قاچاق و مصرف گیاه مخدر گل آمار به‌دست آمده از میزان تحصیلات دستگیر شدگان حکایت از حضور ۴۳/۸ درصدی افراد با تحصیلات عالی دانشگاهی دارد. یکی از دلیل گرایش به سمت قاچاق و مصرف گیاه توهم زای گل در میان افراد عدم آگاهی کافی از قوانین و جرم‌انگاری در خصوص این مخدر در کشور ایران می‌باشد. برخی به تصور اشتباه آزادی تولید و مصرف را مانند برخی کشورهای اروپایی و آمریکایی دارند. این مطالب در مصاحبه با یکی از افراد دستگیر شده اذعان شده است.

جدول شماره ۵ میزان سن دستگیرشدگان مربوط به گیاه مخدر گل در ۱۰ ماهه اول سال ۱۳۹۶

استان همدان	۲۰ تا ۲۵ سال	۲۱ تا ۳۰ سال	۳۱ تا ۴۰ سال	۴۱ تا ۵۰ سال	۵۱ به بالا
درصد	۱۵٪	۴۲٪	۳۹٪	۴٪	۰

بر اساس بررسی صورت گرفته با قاچاق چپان و تولید کنندگان گیاه گل ۸۱ درصد این افراد دارای سنین ۲۱ تا ۴۰ سال داشته‌اند و اصطلاحاً در جوانی و میان‌سالی بوده‌اند و تحت تأثیر عوامل محیطی و دوستان ناباب اقدام به قاچاق و مصرف کرده‌اند. بیش از ۹۵ درصد افراد در مصاحبه‌های خود اذعان داشته‌اند که مصرف گیاه گل نیز داشته‌اند و علت مصرف را اطلاعات و باورهای اشتباه مبنی بر عدم اعتیادآوری و یا ترک مصرف سایر موادمخدرها با جایگزینی این گیاه، نداشتن آسیب‌های جسمانی و روانی به نسبت سایر موادمخدرها و... عنوان کرده‌اند.

جدول شماره ۶ نوع اشتغال دستگیرشدگان مربوط به گیاه مخدر گل در ۱۰ ماهه اول سال ۱۳۹۶

استان همدان	بیکار	دولتی	خصوصی
درصد	۶۰,۲٪	۱,۱٪	۳۸,۷٪

در یک نگاه اجمالی به جدول شماره ۶ مشاهده می‌گردد که بیش از ۶۰ درصد افراد دستگیر شده در زمینه قاچاق و مصرف گیاه بیکار هستند. البته، تعدادی از این افراد دارای مشاغل خصوصی غیردائم و بعضاً کاذب هستند و به ناچار برای کسب درآمد اقدام به این فعالیت کرده‌اند. بررسی‌ها نشان داد تعداد ۱۰ نفر از اعضای یک باند تهیه و توزیع گل با وجود داشتن تحصیلات عالی به دلیل بیکاری و کسب درآمد اقدام به فعالیت در زمینه گیاه گل کرده‌اند. تعدادی کمی از این افراد نیز که دارای مشاغلی هستند به علت مصرف مداوم این گیاه مخدر و تأثیراتی که بر مغز، روح و روان افراد می‌گذارد باعث می‌شود آن‌ها نتوانند به خوبی وظایف محوله را انجام دهند، کارفرمایان و رؤسا پس از تحمل مدتی عذر آنان را خواسته و به خیل بیکاران می‌پیوندند و جامعه هر روز بیشتر درگیر تبعات مصرف این مخدر، مخرب می‌گردد. فقط یک نفر از متهمین دستگیر شده در این زمینه دارای مشاغل دولتی بوده است این امر نشان دهنده تأثیر فوق‌العاده اشتغال و درآمد غیرکاذب در عدم ارتکاب به بزهکاری و قاچاق و مصرف مواد مخدر است.

جدول شماره ۷ نوع جنسیت دستگیرشدگان مربوط به گیاه مخدر گل در ۱۰ ماهه اول سال ۱۳۹۶

نام استان	مذکر	مونث	جمع کل
همدان	۹۷,۹	۲,۱	۱۰۰٪

درمقایسه آمار کشوری و توصیف آمارهای جدول شماره ۶ حاکی از آن است که نسبت تعداد مردان دستگیر شده در استان همدان به کل کشور ۸/۱۷ درصد است. این نسبت در زنان ۱۴/۲۸ است. میزان بالاتر حدود ۶ درصدی متهمین زن در استان همدان



نشان دهنده فعالیت زنان در امر قاچاق و مصرف گیاه مخدر گل است. در سال‌های اخیر، این واقعیت در مورد سایر موادمخدرها نیز صدق می‌کند.

## نتیجه‌گیری

گیاه گل به عنوان یک گیاه مخدر در کشور ما مدت کوتاهی است که در چرخه مصرف قرار گرفته است و با اقبال گسترده‌ای از سوی نوجوانان و جوانان روبرو شده است. در بررسی‌های انجام شده عوامل عمده گرایش به سمت مصرف این گیاه در استان همدان عبارتند از:

- به دنبال به دست آوردن یک سرخوشی کاذب هستند که فکر می‌کنند با مصرف گل یا استحصالات گیاه شاهدانه به دست می‌آورند. این ماده توسط خانم‌ها نیز استفاده می‌شود و دلیل اصلی‌اش همان طرز فکر اشتباه درباره شادی‌زا بودن این مواد است. مصرف‌کنندگان این ماده باید بدانند این شادی ظرف مدت کوتاهی به افسردگی و انزوا تبدیل خواهد شد.

- برخی جوانان از برنامه و راهنمایی به سمت فعالیت‌های سالم و سازنده برای سپری کردن اوقات فراغت ندارند. بنابراین، توسط گروه همسالان به مصرف موادمخدر رو می‌آورند.

- یکی دیگر از دلایل مصرف بی‌رویه این ماده ناآگاهی است، البته، نباید از این مسئله چشم پوشی کرد که خیلی از جوانان واقعاً نمی‌دانند که این گیاه، مخدر است و نباید آن‌ها را استفاده کرد.

- باور اشتباه مبنی بر عدم اعتیادآوری گیاه گل؛ ماری جوانا و گل در کشورهای دیگر مجاز است و حتی به عنوان دارو استفاده می‌شود، به همین دلیل با خودشان می‌گویند ما هم استفاده کنیم. حتی فکر می‌کنند وقتی کسی به آن‌ها هشدار می‌دهد، هشدارش

کاملاً اشتباه است و فقط قصد ترساندنشان را دارد، در حالی که بین موادی که آن‌ها دارند و مواد ما تفاوت بسیار زیادی است.

- تبلیغات کاذب و فریبنده کسانی که از فروش این مواد منتفع می‌شوند، گردش مالی مواد مخدر بسیار بالا است و سود اصلی این تجارت مرگ به جیب تولیدکنندگان، قاچاقچیان و فروشندگان آن می‌رود. بنابراین، سعی در جذب مشتریان بیشتر و جوان‌تر با انجام تبلیغات جذاب و فریبنده دارند، افزایش زیبایی چشم، عدم اعتیادآوری، ایجاد سرخوشی، ترک اعتیاد موادمخدرهایی مانند شیشه و هروئین از این دست تبلیغات فریبنده هستند.

- قاچاقچیان موادمخدر همیشه به فکر انتخاب نام‌های زیبا و برانگیزاننده حس کنجکاوی نوجوانان و جوانان برای دیدن و امتحان کردن آن هستند. بنابراین، یکی دیگر از دلایل گرایش به مصرف گل انتخاب نام زیبا و با مسما و ارضای حس کنجکاوی افراد است.

- تغییر الگوی مصرف یکی دیگر از دلایل گرایش به ماده مخدرهای جدید است. برخی از معتادین به موادمخدرهای سنتی و صنعتی اقدام به جایگزین کردن نوع مصرف یا به اصطلاح الگوی مصرف خود را از سایر موادمخدرها به مصرف گل تغییر می‌دهند.

- کسب درآمد یکی از علل مهم گرایش به سمت قاچاق و به‌دست آوردن توان خرید موادمخدر گل است. قیمت‌های گران بسته‌های حاوی گل باعث می‌شود برخی افراد برای تأمین مواد مصرفی خود نیز اقدام به فروش آن کنند و در این چرخه نقش پیاده نظام مافیای تولید و قاچاق گل را بازی کنند.

راهکارهایی در خصوص جلوگیری از گرایش نوجوانان و جوانان به موادمخدر یادآوری شده است: پرکردن اوقات فراغت از مسائل مهمی است که خانواده و مسؤولان باید بدان توجه داشته باشند؛ چرا که نداشتن سرگرمی مناسب یا شادی‌های زیرزمینی سبب گرایش به مواد مخدر می‌شود و بسیاری از مواقع فرد را ناخودآگاه درگیر معضل اعتیاد به مخدرهای گیاهی و صنعتی می‌کند. افزایش اطلاع و آگاهی مردم در رابطه با مواد مخدرها باید بیشتر از گذشته شود. این مواد اکثراً قاچاقی، زیرزمینی و غیربهداشتی تهیه شده و دارای ناخالصی و مواد سمی هستند. همچنین، مصرف این مواد عوارض جبران‌ناپذیری را به همراه دارد که همه این موارد مؤید ضرورت افزایش آگاهی‌ها در این زمینه است.

دارای ضعف‌های زیرساختاری برای حل مشکلاتی مانند اعتیاد هستیم. رفتارهای پرخطر اجتماعی ما زیرساخت‌های لازم را ندارند. برای مثال، اگر اعتیاد را بیماری روانپزشکی بدانیم، زیرساخت‌های روان‌شناختی‌مان برای درمان آن ضعیف هستند. ما باید در زمینه موادمخدر بسیار قوی‌تر و به روزتر عمل کنیم. دو عامل آگاه‌سازی و پیشگیری در این زمینه بسیار مؤثر است. پیش از ورود مخدرهای جدید ما باید بتوانیم به سرعت آن‌ها را شناسایی کرده و نسبت به آن آگاهی ببخشیم. اقدامی که در رابطه با مخدر گل انجام ندادیم و حالا هرگونه اقدامی نوعی مداخله سطح سوم در این رابطه است و کار از پیشگیری گذشته است.

دستگاه‌های اطلاع‌رسانی ما ضعیف است. انواع رسانه‌های ما باید دست به دست یکدیگر بدهند و درمورد مخدرها آگاهی‌بخش باشند. در مدارس ما اقدام صورت در این زمینه ضعیف است و همچنین در رسانه ملی آگاهی‌بخشی مؤثر و مفیدی درباره این مخدرها صورت نمی‌گیرد. کمک به پیشگیری و آگاهی‌سازی در مورد موادمخدر در کشور نیازمند راهکارهای جدید و قوی و همت رسانه‌ای و همگانی است.

هجمه موادمخدرها آنقدر گسترده و سریع است که یک استان و یک دستگاه به تنهایی قادر نیست بار سنگین این هجوم را دفع کند و همت همه اقشار جامعه و دولتمردان را می‌طلبد و به اصطلاح امروزی برای مبارزه با موادمخدر از راهکار اجتماع محوری باید استفاده کرد.

به استناد اظهارات سخنگوی نیروی انتظامی در حال حاضر حدود ۷۰۰ نوع موادمخدر و داروهای مخدره در دنیا شناخته شده است و هر چند وقت یکبار شاهد ظهور یک نوع جدید با شکل و نام جدید هستیم. برای مقابله قانونی با این سیل خروشان موادمخدر به سمت جامعه، کشور نیازمند تدوین و تصویب قوانین جامع و مانع است که شرایط شمولیت همه موادمخدرهای جدید را داشته باشد و با آمدن هر موادمخدر جدید نیاز به صرف زمان زیاد و تصویب ماده‌های قانونی جدید نداشته باشیم. بنابراین پیشنهاد می‌شود یک ماده واحده به قانون مبارزه با موادمخدر اضافه شود که براساس تأثیرات این مواد بر روی جسم و اعصاب بدن و ریشه گیاهی و صنعتی مشمول مجازات‌های ماده ۵ و ماده ۸ این قانون باشد. به این شکل که اگر توهم‌زا و گیاهی بود مانند گل جزء جرائم ماده ۴ و ۵ اگر توهم‌زا و صنعتی بود مانند دستمال و شیشه جزء جرائم ماده ۸ این قانون قرار بگیرد.

## منابع:

سولون، هـ. شنایدر، (۱۳۷۷) ماری جوانای خانمانسوز، ترجمه، امان‌اله ترجمان، ناشر انتشارات پرشکوه، تهران.

غنجدی، علی. (۱۳۸۶) ژئوپلیتیک موادمخدر، ناشر معاونت آموزش ناجا، تهران.

غنجدی، علی. (۱۳۸۶) کلیات موادمخدر، ناشر معاونت آموزش ناجا، تهران.

مرادی، علی اصغر. عرفانی، نصراله. (بررسی الگو و روند سوء مصرف مواد در پسران ۱۳ تا ۲۵ سال ساکن شهر همدان) فصلنامه علمی، تخصصی دانش انتظامی همدان سال سوم شماره یازدهم زمستان ۱۳۹۵، ناشر دفتر تحقیقات کاربردی، ص ۴۸.

مهلینگ، رندی (۱۳۸۹) مواد مخدر حشیش (ماریجوانا، علف، بنگ)، ترجمه، سیدمهرداد مظفر و نازیلا رستمی، ناشر دفتر تحقیقات و آموزش ستاد مبارزه با مواد مخدر، تهران

نخعی، نوذر و دوست محمدی، محمد مهدی (۱۳۹۵) دیباچه‌ای بر نظریه های اعتیاد به مواد، ناشر فانوس، کرمان.

<http://www.bartarinha.ir/fa/news>

